

**Organization for Security and Co-operation in Europe
The Representative on Freedom of the Media
Dunja Mijatović**

SPEAK UP! 2

Sloboda izražavanja i sloboda medija na zapadnom Balkanu i u Turskoj
20. juni 2013. godine

Obraćanje Dunje Mijatović, OSCE-ove predstavnice za slobodu medija

Ekselencije, dame i gospodo, drage kolege i prijatelji,

Komesaru Füle, hvala Vam što ste me pozvali da danas ovdje otvoreno govorim.

Dozvolite mi da odmah započnem ovo obraćanje glavnim porukama koje bih željela da podijelim sa vama danas, s obzirom na vremensko ograničenje i na to da želimo da razgovaramo o mnogim pitanjima.

Od trenutka kada sam se posljednji put obratila ovom skupu prije dvije godine, situacija u vezi sa slobodom medija se pogoršala na zapadnom Balkanu i u Turskoj. Jednako je alarmantno da i dalje nedostaje politička volja organa vlasti, bez koje nema razvoja.

Samo da bih vam predstavila vrlo jasnu sliku, reći ću da sam bila primorana da intervenišem u predmetima kršenja slobode medija češće nego bilo koji prethodni OSCE-ov predstavnik za slobodu medija. To uključuje ne samo zapadni Balkan i Tursku nego i države članice Evropske unije i druge države.

Postoje mnogi tipovi problema sa kojima se suočavaju medijske kuće i medijski radnici, a ukupna situacija se ne poboljšava. To bi trebalo da bude poziv na uzbunu u Beču, u Strazburu i u Briselu, kao što bi trebalo da razbudi uspavane zvaničnike u glavnim gradovima država zapadnog Balkana i u Turskoj. Podsjetimo se da sprovođenje međunarodnih sporazuma ne predstavlja izbor nego obavezu država potpisnica.

U državama kandidatima i potencijalnim kandidatima, konstantno ukazujem organima vlasti na slučajeve u kojima su novinari izloženi prijetnjama ili napadima u javnosti, zatvorskim kaznama zbog svog rada, prebijanju ili zlostvaljanju, na zatvaranje medijskih kuća, oštećenje ili konfiskaciju njihove imovine, na medijske zakone izrađene na brzinu bez transparentnosti, itd. Neki zakoni se ne sprovode efikasno, tužbe za klevetu su široko rasprostranjene i, nažalost, još uvijek vidimo elemente nekažnjivosti.

Ovo je grubo rečeno, ali u teoriji znamo šta treba da se uradi, pošto su neka druga društva u tranziciji, od kojih su mnoga sada članice EU, prošla kroz slična iskustva. Pored usklađivanja cjelokupnog pravnog okvira sa evropskim standardima, mislim da je od vitalne važnosti

stalno podsjećanje od strane Evropske komisije, Savjeta Evrope, Kancelarije OSCE-ove predstavnice za slobodu medija i drugih međunarodnih aktera iz vladinog i nevladinog sektora.

Takođe su od vitalne važnosti glasovi koji dolaze iz civilnog društva tih država.

Ojačajmo te glasove, podržimo ih i sinhronizujmo međunarodne mehanizme njihovog ključnog rada.

Okrećući se pitanju vladavine prava, takođe moramo da razmotrimo kvalitet zakona i način na koji se oni sprovode.

Šta mislim pod time? Poboljšanje slobode medija nije samo pitanje zakona. Transparentnost i inkluzivnost u izradi i usvajanju zakona, kao i nezavisnost sudstva u sprovođenju zakona, trebaju biti vođeni jednim ključnim elementom kada su u pitanju mediji: taj element je sloboda.

Nije u pitanju sloboda za novinare ili sloboda za urednike ili izdavače. Sloboda izražavanja i sloboda medija su individualna prava. Ona predstavljaju neku vrstu verbalnog ekvivalenta habeas corpusu. Zato je potreban zajednički napor civilnog društva, političara i međunarodne zajednice.

Dozvolite mi da naglasim ključnu važnost političkog vođstva u ovom procesu. Jasno je da naponi ne nedostaju – održavaju se brojni događaji, konferencije i sastanci da bismo se pokušali pozabaviti problemima. Samo da pomenem nekoliko skupova koji se održavaju ove jeseni: predstojeća Akademija za medijsko pravo koju organizuju Regionalni savjet za saradnju, OSCE i Fondacija Friedrich Ebert, konferencija o samoregulaciji koju organizuje UNESCO u Sarajevu, regionalni forum koji organizuje SEEMO, i konferencija o medijima u jugoistočnoj Evropi koju kancelarija na čijem sam čelu organizuje u Tirani.

Međutim, budimo jasni: ono što nedostaje da bi ti naponi bili vrijedni truda jeste politička volja vlada da poboljšaju sadašnju situaciju na zapadnom Balkanu i u Turskoj.

Veliki broj država poriče postojanje problema u oblasti slobode medija i slobode izražavanja. Još uvijek me mnoge vlade uvjeravaju da u njihovim državama takvi problemi ne postoje.

Ne slažem se sa tom tvrdnjom. Poricanje problema samo dovodi do zastoja i sputava države u njihovom daljnjem razvoju.

Isuviše često političari smatraju medije sredstvom za ostvarenje prinude političkim putem, sredstvom razmjene političkih dobara, sredstvom trgovine.

I ova praksa je pogrešna i mora se mijenjati. Mediji i sloboda medija predstavljaju zajedničko dobro. Oni su isto što i čista voda i zrak koji udišemo. Pripadaju društvu u cjelini.

Čini mi se da upravo ta ideja nije u cijelosti prihvaćena na zapadnom Balkanu i u Turskoj.

Radi se o izazovu koji stoji pred političkim rukovodstvom i koji zahtijeva političku zrelost i hrabrost. Međunarodne organizacije dužne su pratiti situaciju i povećavati pritisak u ovom području rada.

U isto vrijeme, svi elementi društva, uključujući tu i zaposlene u medijima i nevladine organizacije, također moraju preuzeti odgovornost za unapređenje naših demokratskih društava.

Dozvolite mi da ukratko pomenem nekoliko konkretnih situacija, jer sam sigurna da će ove i slične pojave biti predmet razgovora kasnije, kao i za vrijeme diskusije u okviru pojedinačnih sesija konferencije.

Bili smo svjedoci nasilnih napada na novinare i prijetnji upućenih novinarima širom regije, poput onih upućenih Predragu Lučiću i Štefci Galić u Bosni i Hercegovini, ili napada na Oliveru Lakić u Crnoj Gori ili nekažnjavanja počinitelaca u slučaju Milana Pantića, Slavka Ćuruvije i Dade Vujasinović u Srbiji. Da, svuda se može uočiti napredak, što svakako uvažavam, no to još uvijek nije dovoljno.

U Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji, novinar Tomislav Kezarovski proveo je 30 dana u pritvoru zbog članka koji je napisao.

Sada moram pomenuti novu vrstu uznemiravanja kojem smo svjedoci ovih dana u Turskoj.

Radi se o gotovo nasumičnoj i pretjeranoj upotrebi sile organa za očuvanje reda nad medijima koji izvještavaju o protestima građana.

U svim državama zapadnog Balkana stanje javnih emitera još uvijek je veoma loše, a regulatorna tijela stalno trpe napade motivirane nastojanjem ugrožavanja njihove nezavisnosti. Nezavisni emiteri još uvijek ne uživaju punu uredničku i finansijsku slobodu.

Prelazak na emitovanje digitalnog signala, koji još uvijek nije u cijelosti realiziran na teritoriji regije, zbog čega postoji opasnost stvaranja analogne crne rupe u središtu Evrope, neće automatski stvoriti garancije pluralizma, ukoliko vlasti ne poduzmu mjere kako bi to osigurale.

Bosna i Hercegovina u postupku je uvođenja ograničenja u odredbe Zakona o slobodi pristupa informacijama, a u Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji izrađen je nacrt zakona koji može dovesti do dodatnog ograničavanja slobode izražavanja. U Albaniji je usvojen Zakon o emitovanju, no ostaje da se vidi na koji će način njegova provedba omogućiti ostvarenje slobode medija i slobode izražavanja.

Zašto se sve ovo dešava?

Željela bih pozvati predstavnike vlada prisutne danas ovdje da pokušaju dati odgovor na ovo pitanje. Evropska komisija, Vijeće Evrope i Ured predstavnika OSCE-a za slobodu medija stalno vrše analize zakona, daju savjete i preporuke o tome kako poboljšati i uskladiti zakone, iako su u većini slučajeva te analize odbačene, a ponekad se dešava da ih vlasti čak ni ne razmatraju.

Zašto se to dešava?

Hrvatska će postati punopravna članica Evropske Unije za nekoliko dana. Za sve nas to su odlične vijesti, no također moram pitati: „Da li je država zadovoljila sve potrebne kriterije u oblasti slobode medija?“

Turska

Problemi u oblasti slobode medija sa kojima smo suočeni u Turskoj, bez sumnje su daleko većih razmjera. Trenutno je više od 60 novinara u zatvoru. Da, vlasti me uvjeravaju da ti ljudi nisu u zatvoru zbog onoga što su činili kao novinari u obavljanju svog posla. Slušam ono što mi poručuju vlasti, ali također slušam i predstavnike građanskog društva i same novinare. Neke od njih sam posjetila u zatvoru.

I, opet moram postaviti pitanje.

Kako je moguće da se tako veliki broj novinara suočava s optužbama za terorizam u Turskoj? I na koji način se može objasniti to što je blizu trideset hiljada internet stranica i dalje blokirano u toj državi?

Ipak, ja i dalje primam sugestije za daljnje obuke, seminare, pravne analize, i tako dalje.

Obuka za što, pitam vas? U ovoj prostoriji nalaze se krajnje sposobni profesionalci kojima nije potrebna obuka nego da im se dozvoli da slobodno rade. Treba podržati obuke, seminare, pravne analize, ali ništa se neće promijeniti ukoliko ne postoji snažna politička volja.

Gledajući ove primjere, pitam se da li smo svi zaglavili kao likovi u paraboli o šest slijepaca i slonu, kada smo često slijepi na percepciju drugih oko nas i radije posmatramo slobodu medija i slobodu izražavanja samo kao nešto što možemo opipati ispred sebe.

Važno je napomenuti da problemi sa slobodom medija nisu specifični za države kandidate ili potencijalne države kandidate. Moramo biti iskreni i prihvatiti činjenicu da problemi postoje i u nekoliko država članica Evropske unije. U kvartalnom izvještaju, koji sam predstavila prošle sedmice ispred 57 država članica OSCE-a, istaknula sam velike probleme sa slobodom medija koji postoje u devet država članica EU.

Pored opasnosti koju neadekvatna sloboda medija predstavlja za demokratski razvoj date države, neuvažavanje vrijednosti slobode medija i slobode izražavanja od strane jedne države članice Evropske unije NE daje dobar primjer državama koje trenutno vode pregovore oko pridruživanja Evropskoj uniji.

Ono što ja tražim od država članica EU jeste da budu primjerom i shvate da sloboda počinje „u vlastitoj kući“.

Od država zapadnog Balkana i Turske tražim veću i izraženiju demonstraciju političke volje koja omogućava medijima da postanu slobodni. Ono što je potrebno jeste jednostavno politička volja da se mediji prestanu koristiti kao sredstvo za ostvarenje lične koristi, te da se pokaže karakter pravih lidera koji će danas stvoriti solidne osnove za slobodu medija, a koje će izdržati test vremena.

Međunarodne organizacije veoma često postižu nešto zajednički što se, pojedinačno, ne može postići, čak i s naboljim namjerama. Primjer toga je proces evropskih integracija.

Ako to primijenimo na medije, smatram da je od suštinskog značaja da sloboda medija ostane beskompromisan kriterij za pridruživanje procesu evropskih integracija. U ovom smislu,

svjesna sam odgovornosti koju imaju predstavnici međunarodnih organizacija, u koje i ja spadam, te sam spremna stalno podsjećati vlasti država na ovu činjenicu.

Kao zaključak, dozvolite mi da ponovo istaknem kako se situacija mora mijenjati, i to odmah. Kako bi se promjena desila, sve što je potrebno je, da ponovim, politička volja.

Da li će se promjena desiti? Ne znam. Svi bismo to danas željeli znati.

Ne postoji potreba za mnogim novim zakonima. Ne postoji potreba za intenziviranjem rada dodatnim komisijama za utvrđivanje činjenica i složenim propisima koji reguliraju rad.

Došlo je vrijeme da države reaguju, pokažu spremnost da prigrlje demokratske vrijednosti kako bi mogle početi rješavati probleme. Vlasti moraju shvatiti da je jedini put naprijed ako drže „ruke dalje od medija“.

Također je važno naglasiti novinarima i medijskim radnicima da nije dovoljno reći „dalje ruke od medija“. Oni moraju stalno težiti ka postizanju najvišeg nivoa profesionalizma. Znam da to nije lako postići kad se susrećete s ekonomskim teškoćama i kad vas potiskuju, čak vam i prijete. Ali, ne postoji drugi način.

Još jednom, ono što je naš današnji cilj ovdje nije posao koji jedna organizacija može obaviti sama. Imajući to na umu, želim izraziti zahvalnost Evropskoj komisiji što je organizirala ovaj događaj i pozvala mnogo raznih aktera.

Moramo djelovati zajednički, graditi mostove, jer, u pitanje su dovedene vrijednosti koje svi poštujemo. Pri planiranju budućnosti važno je imati na umu da je uloga medija od ogromnog značaja za razvoj demokratske kulture. Ovo je konačna svrha našeg prava na slobodu govora.

Hvala.